

Küresel Ekonominin Yeni Ağırlık Merkezleri ve Gücün Ötekilere Geçışı

New Center of Gravities of The Global Economy and Transition of The Power to The Others

Ayşenur ALTINAY

*Dr.Öğr.Üyesi, Uşak Üniversitesi, İİBF,
aysenur.altinay@usak.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-6963-2346*

Özden Sevgi AKINCI

*Doktorant, Uşak Üniversitesi, SBE,
osevgiakinci@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0002-9250-4446*

ÖZET

**Anahtar
Kelimeler:**

*Küresel Ekonomi,
Batının Gücü,
Gücün
Ötekileşmesi,*

Günümüz küresel ekonomi düzeninin öncüsü ve uygulayıcısı konumunda olan Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki Batı, küresel ekonomik sorunları çözmekte yeterli olamamaktadır. Avrupa Birliği birçok söz vermeye devam etmekte fakat kendi içerisindeki sorunlar ve dış siyasetindeki tutarsızlıklar, kararlılıkla eylemde bulunmasını zayıflatmaktadır. Ellerinde mevcut olan tüm olanaklara ve oldukça güçlü konumları ve geniş imkanları olan uluslararası kuruluşlara sahip olmalarına rağmen 'Batı kulübü' öncülük etme ve yönetme becerisini giderek artan bir biçimde kaybetmektedir. Bu olumsuzluklara son zamanlarda Avrupa Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki çıkar çatışmaları da eklenmiştir. 'Ötekiler' yani yakaladıkları hızlı büyüme oranlarıyla küresel gelirdeki paylarını ciddi düzeylerde artıran bir grup geliştirmekte olan ülke ve onların örneğini izlemeye koyulan, küresel gelirin %60'ını temsil eden hem az gelişmiş hem de geliştirmekte olan diğer ülkeler küresel ekonominin yeni ağırlık merkezlerini oluşturma yolunda hızla ilerlemektedirler. İstatistikler incelendiğinde 2030'lara gelindiğinde dengelerin ne derece değişmiş olabileceği anlaşılmaktadır. Yazında, yakın zamanda bu konuyla ilgili olarak yapılan çalışmaların kayda değer bir artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmada küresel ekonominin olası yeni ağırlık merkezleri mevcut olanlara ek olarak araştırılmış ve gücün batıdan veya kuzeyden, doğuya veya güneye geçiş süreci incelenmiştir. Elde edilen bulgular ve anlayışlar sonuç bölümünde paylaşılmıştır.

ABSTRACT

Keywords:

*Global Economy,
The Power of the
West,
Otherization of
Power,*

The West, the inventor and implementer of today's global economy, is not solving enough the global economic problems. The European Union continues to make many promises, but the problems within itself and the inconsistencies in its foreign policy undermine its determination to act decisively. Despite substantial facilities and the international institutions in strong positions and vast opportunities they have the 'Club of the West' is progressively losing its abilities to govern and to lead. These adversities have recently been accompanied by conflicts of interest between the European Union and the United States. 'The others', a group of developing countries and both developing and least developed countries following their example, with the rapid growth rates they have achieved and representing 60 percent of the global income, are moving forward to create new centers of gravity of the global economy. As the statistics are examined, it is assumed that the balance may have considerably changed in 2030s. Recently, studies on this subject have shown a significant increase in the literature. In this study, the possible new centers of gravity of the global economy in addition to existing ones and the process of transition of power from west or north, to east or south was examined. The findings and insights obtained were shared in the conclusion section.

1. GİRİŞ

İngiltere, 1800'lerde dünya ekonomisinin tartışılmaz lideriydi. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Birinci Dünya Savaşından itibaren bu bayrağı İngiltere'den devralmıştır. Böylelikle küresel ekonomi uzunca bir süredir batı yarımkürenin egemenliğiyle idare edilmektedir. ABD, İkinci Dünya Savaşının ardından İngiltere, Kanada, Japonya ve Avrupa'nın önde gelen ülkeleriyle birlikte bu egemenliğini garanti altına almış, bu çekirdek ittifakın dışında kalan ve Batı'nın aldığı kararları uygulamakla yükümlü olanlar da 'ötekiler' olmuştur. Buna paralel olarak bu çalışmada 'ötekiler' terimiyle Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) kastedilmiştir.

Batılı güçler bir yandan sermayenin küresel çaptaki dolaşımında anlamlı bir artışı, küresel ekonominin giderek büyümesini ve ticaretin serbestleştirilmesini körüklerken, öte yandan da tüm bu gelişmelerin kendi çıkarlarına uygun ve kendi kontrolleri altında seyretmesini sağlama çabasıdadırlar. GOÜ'in 1990'lı yıllardan günümüze kadar büyümede yakaladığı ivme, geride bırakılan birçok küresel ekonomik krize ve 2007-2009 küresel krizin henüz atlatılamamış olan çeşitli etkilerine ve küçük çaptaki dalgalanmalara rağmen hızını kaybetmemiştir. Batının gelişmiş ülkeleri ise oldukça düşük büyüme oranları sergilemekte ve gösterdikleri bu performansla küresel gayri safi hasıladaki (GDP) payları azalmaktadır.

Küresel ekonomi yönetiminde etkin olan Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi işlevlerini ABD güdümünde sürdüren uluslararası finansal kuruluşların karar alma mekanizmalarında yeterli söz sahibi olamamaktan kaynaklanan hoşnutsuzluklarını dile getirmekte olan GOÜ, diğer yandan da kendi çıkarlarının daha çok gözetilebileceği alternatif bir sistemin de arayışı içerisinde. 2018 yılı itibarıyla GOÜ'in ve az gelişmiş ülkelerin (AGÜ) küresel GDP payları yaklaşık olarak %60'a ulaşmış durumdadır ve özellikle bir grup GOÜ'in kaydettiği hızlı büyüme oranlarıyla gelişmiş ülkelerin küresel gelirden aldıkları pay ile GOÜ'in aldıkları payın arası açılmaya devam etmektedir. Buna karşın küresel büyümeyi bu seviyede teşvik eden ve toplam küresel büyümeden artan paylar alan GOÜ'in küresel ekonomik büyümenin yararlarından kendilerine olan yansımaları ve bu yararların kendileri arasında ne ölçüde paylaşılıyor olduğu tartışma ve inceleme konusudur.

Ekonomik büyümedeki bu gelişmelere Avrupa ve Amerika kıtasının demografik yapısında gözlemlenen yaş ortalamasındaki artış ve nüfusta azalışa karşın Asya ile Afrika'daki hızlı nüfus artışı eklendiğinde küresel dengelerde yeni bir dağılımın baş gösterdiği, küresel ekonominin ağırlık merkezinin giderek batıdan doğuya doğru kayma seyri izlediği anlaşılmaktadır. Çin'in önyak olduğu BRICS'e bağlı bir kalkınma bankasının kuruluşuna diğer Asya ülkelerinin, Avrupa Birliği, Avusturya, Yeni Zelanda, Güney Kore, Türkiye ve hatta İngiltere'nin de aralarında bulunduğu birçok ülkenin verdiği doğrudan destek, Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) tüm engellemelerine ve tehditlerine rağmen artarak devam etmektedir. Bu gelişmeler de gücün ötekilere geçişinin belirtileri olarak değerlendirilmektedir.

Bir zamanlar ABD'nin en önde gelen müttefiki olarak anılan İngiltere, yakın zamanlarda Çin'in para birimi Renminbi'nin (RMB) uluslararasılaştırılmasına destek vermek amacıyla RMB ile yapılacak ticaretin merkez üssü olarak Londra'yı önermiştir. İngiltere'nin aldığı bu karar beklenmedik olarak görülmekte ve ABD dolarıyla yapılan ticaretin azaltılmasını savunan çevrelerin görüşleriyle uyumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Yine ABD'nin diğer müttefikleri olarak anılan Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Kore de ABD'nin tüm engelleme çabalarına rağmen Çin'in bu girişimine doğrudan destek vermeyi sürdürmektedir.

Küresel ekonominin ağırlık merkezindeki kaymanın son zamanlarda yazında önemli bir inceleme konusu olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada yukarıdaki paragraflarda sözü edilen gelişmelere paralel olarak ekonominin yeni ağırlık merkezleri ile gücün batıdan doğuya geçiş süreci irdelenmiştir. Birinci bölümde, ABD önderliğindeki Batı'nın, küresel ekonomik gücü elinde tutabilmek için aldığı önlemler kısaca ele alındıktan sonra ikinci bölümde GOÜ'in yükselişe geçmeleriyle birlikte dengelerin değişimi ve gücün Batı'dan uzaklaşma süreci araştırılmıştır. Üçüncü bölümde en büyük yedi gelişmekte olan ekonomilerin -Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Meksika, Rusya ve Türkiye- (E7) oluşturduğu ağırlık merkezleri ile BRICS kısaca incelenmiştir. Dördüncü ve son bölüm, çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında varılan anlayışları içermektedir.

1.1. Batının Gücü

17. ve 18. yüzyıllarda Batılı güçlerin dünyanın kendilerinden geriye kalan her bölgesini sömürgeleştirme yarışına tanıklık edilmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısına gelinene kadar devam eden sömürge yönetimleri vardı ve günümüzün ekonomik sistemi ve kuruluşları da böyle bir ortamda kurulmuştu.

19. yüzyılın başlarından itibaren birkaç Batılı devlet dünya toprak yüzeyinin %35'ini ellerinde tutmaktaydı. Bu oranın 1878'de %67'ye ulaştığı, 1914'te ise %85'e yükseldiği not edilmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü gibi 1914 yılında yerkürenin yaklaşık olarak dörtte biri İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya ve İtalya arasında sömürge biçiminde paylaşılmıştı ve Orta ve Güney Amerika ile Avrupa dışında neredeyse hiç bağımsız devlet kalmamıştı (Varlık, 2009: 164-165). Yerkürenin hammadde ve insan kaynakları Batı güçlerinin boyunduruğuna geçmişti.

Tablo 1. Bağımsız devletlerin 1913'te kaydedilen kıtalara göre yüzölçümü oranı.

Kıta	Yüzölçümü oranı
Kuzey Amerika	% 32
Orta ve Güney Amerika	% 92,5
Afrika	% 3,4
Asya	% 43,2
Avrupa	% 99

Kaynak: International Statistical Yearbook, (League of Nations: Genova, 1926)'dan akt.: Hobsbawm, 2003:373.

Birinci Dünya Savaşının ardından, İngilizlerin uluslararası altın standardını yeniden kurma çabalarının başarısız olmasıyla birlikte en sonunda Büyük Ekonomik Bunalımına sürükleyen parasal bir kaos ortamı hüküm sürmüştür (Mckinnon, 2015: 217). Batı'nın güçlerinin 1914 sonrasında 21. yüzyıl başına kadar olan çabalama evresi, ABD'nin kendi küresel egemenliğini güvence altına alma serüveni olarak değerlendirilebilir.

Cukierman'ın aktarımına göre, Eichengreen ve Flandreau ABD ticaretinin 1914 yılından itibaren İngiltere ticaretini geride bıraktığını saptamışlardır, sterlin o dönemdeki egemen para birimidir. Bu gelişmeyle birlikte ABD erki tarafından ABD doları için gerçekleştirilen etkin yaygınlaştırma çabaları birleştiğinde ABD doları sadece on yıl gibi çok kısa bir sürede sterlini geçmiş ve uluslararası rezerv para birimi olarak egemenliğini garanti altına almıştır (Cukierman, 2015: 96). Sözü edilen dönemde ticari bankalar ve tüccarlar –ihracatçılar ve ithalatçılar–uluslararası para olarak ABD dolarını kullanmaya başlamış ve bu uygulama en sonunda hükümetler tarafından yasallaştırılan dolara endekslenmiş sabit döviz kuru sistemine giden yolu açmıştır (Mckinnon, 2015: 217).

1.2. Bretton Woods Anı ve Sonrası

Bretton Woods, yalnızca iki ülke arasındaki bir antlaşma gibi görünmese de, aslında İngiltere ve ABD 1944'te gerçekleştirilen kuruluş toplantısından iki yıl önce ilgili uzlaşılara varmışlardır (Mckinnon, 2015: 217). Böyle bir dönemde, günümüzün gelişmekte olan ülkelerinin önemli bir kısmı halen Batılı güçlerin sömürgesi altındaydı ve doğal olarak Bretton Woods sisteminin oluşturulmasında söyleyebilecekleri hiçbir şey olmamıştır. Şu anda Bretton Woods kuruluşlarının önde gelen iştirakçilerinden olan Çin'in o sırada oynayabileceği rol oldukça azdı. Dünyanın geriye kalan diğer tüm öteki ülkeleri oyunda anahtar role sahip olmaktan çok uzaktı ve bu kuruluşlardaki karar alma mekanizmalarında sözü geçmeyen temsilciler olarak bulunmaktaydılar (Liqun, 2015: 214).

ABD, 1945 yılında dünyanın en büyük ekonomisiydi, enflasyonsuz sağlam bir finansal sistemi olan tek ülkeydi, yabancılar tarafından kullanımı ve kur kontrolleriyle kısıtlandırılmamış bir para birimi vardı. Dünyanın her yanındaki ihracatçılar (gerilemekte olan İngiliz sterlini bölgeleri hariç) faturalandırmalarını dolar olarak yapmaya ve ödemelerini dolarla istemeye başladı. Bunun üzerine ithalatçılar da doğrudan doğruya Amerikan bankalarında dolar buldurmaya başladı. İthalatçılar ayrıca kendi ulusal para birimlerine karşılık olarak kendi

bankalarından da dolar bulundurmaya talep etmeye başladı. Her yerdeki ticari bankalar doları belirleyici ve ortak uluslararası ödeme aracı kabul ederek buna uygun kambiyo sistemi oluşturmaya girişti (Mckinnon, 2015: 218). Böylelikle ABD doları, küresel ticaretin resmi para birimi olma özelliğini ve uluslararası rezerv para statüsünü korumayı ve güçlendirmeyi sürdürmüştür.

ABD'nin kurduğu ve güçlendirmeye büyük çaba gösterdiği küresel egemenliği teknolojik, ekonomik ve askeri üstünlük üzerine kurulmuştur. Hem küresel ekonominin kendi isteğine uygun olarak düzenlenmesinde hem de güvenliğe yönelik görüşünü yaşama geçirmede teknolojik üstünlüğünü en üst düzeyde kullanmış ve küresel egemenliğini böylelikle sağlayabilmiştir (Varlık, 2009: 182). ABD günümüzde de teknolojik alt yapısı en güçlü olan ülke konumunu korumaktadır.

Belirli bir küresel düzenin yürüyebilmesi adına kurumların stratejik önemini açıklayan Cox'un öne sürdüğü gibi kurumsallaşma herhangi bir düzeni sürdürmek ve kararlı bir hale getirebilmek için bir araç olarak hizmet eder. Kurumlar, ilk kuruluş amaçlarına yön veren güç ilişkilerini yansıtır ve en azından başlangıçta bu güç ilişkileri ile tutarlı olan kolektif görüşleri teşvik etme eğilimindedirler. Kurumlar en sonunda kendi yaşamlarını sürdürmeye başlar, zamanla muhalif eğilimlerin arenasına dönüşebilirler veya rakip kurumlar farklı eğilimlerini yansıtabilirler. Kurumlar farklı fikirlerin ve fiziksel güçlerin bileşimleridir, böylece fikirlerin ve fiziksel yeterliğin gelişimine etki ederler (Cox, 1981: 129). Bu çerçevede değerlendirildiğinde IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) ABD'nin küresel egemenliğinin güvence altına alınması ve ortaya koyduğu sistemin güçlenmesine yaptıkları katkının önemi daha iyi anlaşılabilir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde de görüldüğü gibi birlik oluşturmaya girişen tüm uluslar bu çabalarını kurumsallaştırma eğiliminde olmuşlardır.

Tarihin her aşamasında uluslararası ilişkilerin ve ilgili kuruluşların kurumsal yapıları düzenli olarak evrime uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan antlaşmalarla küresel sistemdeki birçok ülke için bağlayıcı olan, sıkı ve kesin kurallar çerçevesinde kurulan uluslararası kuruluşların çağdaş kurumsal biçimleri aşama aşama gelişmiştir. 1980'lerden itibaren gelişmeye başlayan küreselleşme, bu kurulu düzenin değişmesine, uluslararası iş birliğinin yeni ve karmaşık biçimlerinin oluşmasına olanak vermiştir. Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi zamanla bölgesel bütünleşmeler oluştu. Bu oluşum ABD'nin tek-yanlılık (unilateralism) politikasına bir tepki olarak ortaya çıkmış ve zamanla bütünleşme ve genişleme süreci hız kazanmıştır (Contipelli ve Picciau, 2015: 121).

Bretton Woods sistemi, kuruluşundan sonra 20 yıl boyunca egemenliğini sorunsuz olarak sürdürmüştür. Bu düzen, 1960'lı ve 1970'li yıllarda dünya genelindeki finansal ve ekonomik dengesizliklerle sarsılmaya başlamış ve en sonunda Bretton Woods sistemindeki temel sütunlardan birini temsil eden dolara endeksli ayarlanabilir sabit kur sisteminden vazgeçilmiştir. Fakat dolar, rezerv para statüsünü korumaya ve sistemin kurumları da varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir. 1980'ler de ekonomik krizlerin devam ettiği bir başka on yıl olmuştur. Bretton Woods sisteminin işleyişinin ve kurumlarının egemenliğinin sürdürülebilmesi adına 1989 yılında Neoliberal anlayışın iktisat politikalarının somutlaştırılmasını temsil eden Washington Uzlaşısı, ABD'nin ve müttefiklerinin yeni umudu olmuştur. Tayland merkezli olarak 1997 Temmuz'unda başlayan ve sonrasında zincirleme etkiyle tüm dünyaya yayılan Doğu Asya Krizi Bretton Woods kurumlarına ve bu sistemin başat savunucusu olan ABD'ye olan güvenin büyük oranda sarsılmasına neden olmuştur.

Bu krizden on yıl sonra gerçekleşen 2007-2009 krizi 1930'lu yıllardaki büyük ekonomi bunalımından bu yana gerçekleşmiş olan en büyük ve küresel bağlamda daha yıkıcı sonuçlara neden olan, gelişmiş, gelişmekte olan ve yoksul her ülkede varlığını hissettiren bir küresel kriz olarak kabul edilmektedir. 2007-2009 krizi, günümüzde Avrupa borç sorunu gibi birçok artçlarıyla halen etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Bu krizin ardından Bretton Woods kurumlarının küresel ekonominin yönetimindeki yetkinliği daha çok sorgulanmaya başlanmış ve alternatif sistemler arayışında kayda değer bir artış olmuştur.

1.3. Batının Kendi Gücünü Korumak Amacıyla Başvurduğu Önlemler

Bu konu oldukça geniş olduğundan konuya çalışmayı ilgilendiren bazı yönleriyle yaklaşılacaktır. Batılı güçler mevcut güçlerini korumak için aldıkları önlemlerde birlik olamamışlardır. Gücün korunması esnasında çeşitli rekabetlerin sahnede yer almasına tanık olunmuştur. Bu rekabet günümüzde de sözde gümrük tarifeleri savaşları başta olmak üzere birçok alanda devam etmektedir. Daha önce de söz edildiği gibi bu çalışmada incelenen Batı kavramı, çoğunlukla ABD'yle birlikte onun çıkarlarının yönlendirdiği bir grup ulus kastedilmektedir.

Geride kalan birçok küresel ekonomik krizin ardından egemen uluslararası finansal kuruluşlara olan güven büyük oranda azalmıştır. Sözü edilen kuruluşlara karşı azalan güveni yeniden oluşturma çabasına giren Batılı

güçler, 2007-2009 krizi sonrasında G7'yi G20'ye genişleterek GOÜ'ü ekonomik sorunların çözülmesi sürecine katarak kendi çıkarlarına uymayabilecek alternatif bir düzen arayışının oluşmasının önüne geçmeye çalışmışlardır. Ayrıca ABD'nin veto hakkından ödün verilmeden IMF ve Dünya Bankası'nda GOÜ'ün lehine olacak şekilde belirgin oy ve kota artırımlarının yapılmasını sağlayarak bu kuruluşların egemenliğinin sürdürülebilmesini ve GOÜ'ün de bu kuruluşların finansal gereksinimlerine ortak olmalarını sağlamayı amaçlamışlardır.

Avrupa'nın dünyadaki nüfuzu giderek azalmaktadır. Avrupa'nın küresel ekonomiye olan önemli katkısı devam etmektedir, fakat artık küresel ekonominin merkezi konumunda olmaktan çıkmıştır. Öte yandan ABD ve Avrupa tarafından üzerinde uzlaşmış ortak bir Batılılar stratejisi de oluşturulamamaktadır. Dahası Amerikan yönetimi küresel ekonominin değişen gerçekliklerine uyum sağlayabilmek adına Avrupa ülkelerinin uluslararası ekonomi kuruluşlarındaki temsil gücünün azaltılması ve önde gelen GOÜ'ye daha çok yer açılması görüşündedir. IMF'deki son oy ve kota düzenlemeleri de bu gerçeği yansıtmaktadır. GOÜ'lere tahsis edilen oy ve kota artırımları Avrupalı uluslarınkinden karşılanmıştır. Örneğin G20 masasının etrafında dokuzu Avrupalı uluslara tahsis edilmiş olan 24 koltuk bulunmaktadır. ABD'li yetkililer Avrupa'nın azalan önemi ve önde gelen GOÜ'ün artan nüfuzunu göz önünde bulundurarak Avrupalılara tahsis edilen koltukların azaltılması gerektiğini ve onlardan boşalacak koltukların GOÜ'ye tahsis edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar (Krastev ve Leonard v.d., 2010: 57). ABD'li yetkililerin bu tür görüşlerinin GOÜ'ün yararlarını göz önünde bulundurdıklarından mı yoksa Avrupa ile olan güç yarışından mı kaynaklandığı tartışmalıdır.

ABD, tek-yanlı küresel egemenlik stratejisine dayalı olarak yumuşak güç (soft power) veya sert güç (hard power) kullanarak ekonomik gücünü koruma çabasıdadır. Bununla birlikte, ABD'nin tek-yanlı küresel egemenliğini savunan yeni-muhafazakar (neoconservative) bakış, tutkulu hedeflerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan yeterli askeri güce ve fona hiçbir zaman tam anlamıyla kavuşamamıştır. Bu egemenlik stratejisi, Irak savaşının ardından halk desteğini büyük oranda kaybetmiştir. Öte yandan egemenlik stratejisini eleştiren eleştirmenlerin çoğu ABD'nin ulusal güvenliğinin sağlanmasına rehberlik etmek adına uygulanabilir başka bir seçenek sunmakta başarısız olmuşlardır. 2004 yılında yapılan bir kamuoyu araştırması şu sonucu ortaya çıkarmıştır: "Halkın uluslararası öncelikler için bütçe ayrılmasına olan istekliliğinde ve birçok ülkede askeri birlik bulundurulmasına yönelik desteğinde belirgin bir düşüş söz konusudur. Ezici bir çoğunluk, ABD'nin dünyada polis kuvveti rolünü oynama sorumluluğunun olmadığına ve bu rolü de olması gerektiğinden çok daha yüksek bir düzeyde gerçekleştirmekte olduğuna inanmaktadır" (Lind, 2008: 48).

Doların rezerv para konumu ve küresel ticaretteki yaygın kullanımı (yaklaşık %60) ABD'nin küresel gücünü koruması için bir araç olarak hizmet etmiş ve etmeye devam etmektedir. Geride kalan birçok krize rağmen dolar, egemen para birimi olmaya devam etmektedir. ABD'nin tek yanlılık politikası onun Avrupa'daki müttefikleri tarafından da tercih edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Avrupa Birliği, ABD'nin tek-yanlılık politikasına bir tepki olarak oluşmuş ve bu tepkinin bir sonraki aşaması olarak da 2002 yılında bir fiziki para olarak dünya piyasalarına Euro sunulmuştur. Batılı güçler kulübünün Avrupa'daki temsilcileri bu hamleyle ABD'den bağımsız olarak kendi güçlerini koruma yoluna gitmişlerdir. Euro, piyasalara sunulmasının hemen ardından hızla genel kabul görmüş ve Avrupa Birliği kendi kutbunu sağlamlaştırmıştır.

Arslan'a göre bu gelişme, rezerv para işlevindeki dolara olan güvenin kayda değer oranda azalmış olmasından kaynaklanmıştır. Rezerv para misyonundaki doların arkasındaki ABD ekonomisinde süre giden zafiyetler ve yapısal sorunlar ile mevcut devasa dış açıklar sözü edilen güven bunalımının esas kaynağı olarak görülmektedir. Bu noktada ABD'li politika yapımcıların dış denklemin ikinci plana itilmesi ve doların rezerv para konumunun güçlendirilmesini esas alan bir yaklaşımda buldukları gözlemlenmiştir. ABD'nin, Euro'nun doların rezerv para konumunu sarsmasından rahatsız olduğu sırada faiz hadlerini yükselttiği ve dolara olan talebin artırılması sonucunda dış açıklarının büyümesi riskine rağmen doların yükselmesini destekleyen süreci bir süre için teşvik ettiği görülmüştür (Arslan, 2013: 59).

Batılı güçler, kendi aralarında olan rekabeti sürdürmeye devam ederken, çalışmanın bir sonraki bölümünde görüldüğü gibi "Ötekiler" 2000'li yılların başlarından itibaren küresel ekonomideki önemli konumlarını kazanmaya başlamışlardır.

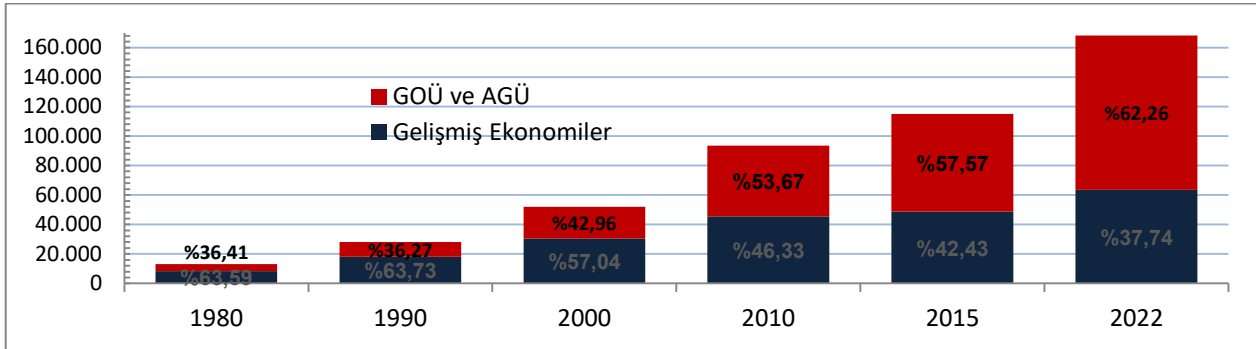
2. GÜCÜN BATIDAN UZAKLAŞMA SÜRECİ VE ÖTEKİLERİN YÜKSELİŞİ

20. yüzyılın sona ermesiyle birlikte küreselleşme, çalışmada “ötekiler” olarak adlandırılan gelişmekte olan ekonomilerin küresel ekonominin yükselen güçleri olarak ortaya çıkmasını sağlamış ve bu ülkeler Batılı güçlerin politik ve ekonomik egemenliğinin belirlediği küresel düzeni sorgulamaya ve meydan okumaya başlamışlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin güç odakları olarak yükselişi, politik ve ekonomik pragmatizm ile belirlenen alışlagelmişin dışında ve esnek çok-yanlılığın yaygınlık kazanmasıyla birlikte uluslararası iş birliğinin geleneksel modelini aşındırmaya başlamıştır. 2007-2009 ekonomik ve finansal krizi ABD ve Avrupa Birliğini derinden etkilemiş, zayıflıklarını ortaya çıkarmış ve BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika), MIKTA (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya), MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye) ve CIVET (Kolombiya, Endonezya, Vietnam, Mısır, Türkiye) gibi yükselen güçlerin ortak değerler ve çıkarılara dayalı olarak oluşturduğu gruplar, alışlagelmişin dışındaki bu esnekliğin daha da güçlenmesini sağlamıştır (Contipelli ve Picciau, 2015: 121).

Şekil 1’de GOÜ ve AGÜ ile gelişmiş ekonomilerin satın alma gücü paritesine göre (PPP) 1980’den 2022’ye kadar olan belirli aralıklarda küresel ekonomiden aldıkları paydaki değişimin yansıtılması amaçlanmıştır. 2022 yılındaki görünüm IMF tahminlerine dayanmaktadır. Şekil 1’de de görüldüğü gibi GOÜ ve AGÜ’ün 1980’lerde küresel ekonomiden aldıkları pay önemsenmeyecek seviyede iken bu ülkeler 2010’larda gelişmiş ekonomileri yakalayıp geçmiş ve günümüzde %60’lara vararak gelişmiş ekonomileri belirgin olarak geride bırakmışlardır. Bir anlamda 1980’deki genel görünüm günümüzde tamamen tersine dönmüştür. Gelişmiş ekonomilerin önemsiz seviyedeki büyüme oranları karşısında gelişmekte olan birçok önde gelen ekonominin yüksek büyüme oranları göz önünde bulundurulduğunda, 2022’ye gelindiğinde \$104.720 milyar hacme ulaşacağı tahmin edilen GOÜ ve AGÜ’ün, \$63.481 milyar hacme ulaşacağı tahmin edilen gelişmiş ekonomilerle ilerideki dönemlerde de aralarını açmaya devam edecekleri anlaşılmaktadır.

Şekil 1: 1980’lerden 2022’ye kadar olan dönemde GOÜ ve AGÜ ile gelişmiş ekonomilerin belirli aralıklarda küresel ekonomilerden aldıkları paylar

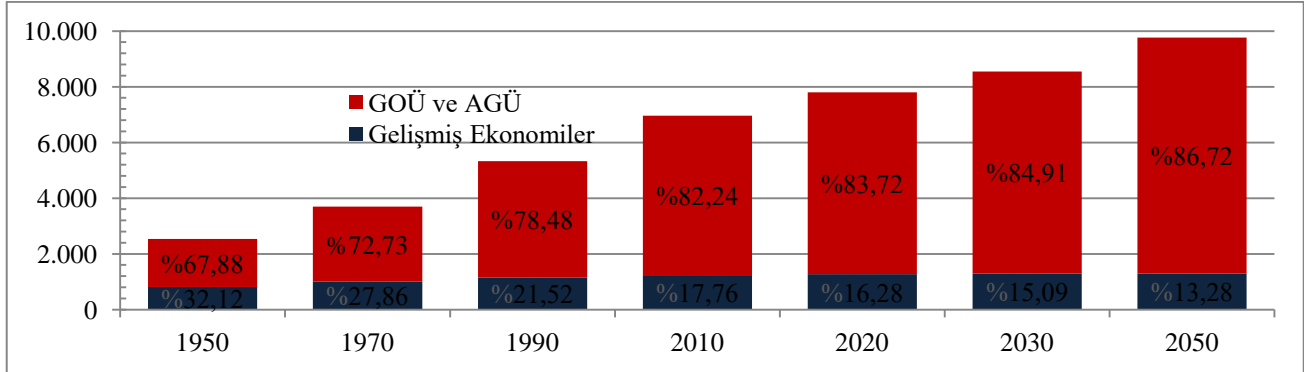
Not: Birimler milyar ABD dolarıdır. 2022 yılındaki görünüm IMF tahminleridir.

Kaynak: International Monetary Fund, 2017'deki bilgilerden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bir tenis kortunda A sahasından B sahasına gönderilen tenis topu, eğer B oyuncusu A oyuncusu kadar yeterli donanımına sahip değilse gelen topu karşılarken onu A oyuncusunun istediği ve puan alabileceği bölgeye geri göndermek durumunda kalacak veya gelen topu karşılayamayacaktır. Küreselleşmeden önceki dünyanın durumunda da Batılı güçler donanımlı tenis oyuncularını, günümüzün gelişmekte olan ekonomileri ise yeni başlayanlardı. Küreselleşmenin etkisiyle 2000’li yıllardan itibaren gelişmekte olan bazı önde gelen ekonomiler Batılı güçlerin koyduğu oyun kurallarından yararlanarak güçlerini artırmış ve artık birçok gelişmiş ekonomiyi de eksenlerine sürükleyebilecek güce erişmişlerdir. Bir başka deyişle gelen topu karşılamakla kalmayıp rakiplerini zor durumlarda bırakabilecek politik ve ekonomik kararlar alıp yürütebilme kapasitesine ulaşmışlardır. Bununla birlikte küreselleşmeyle birlikte az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin kendi aralarındaki iki yanlı (bilateral) ilişkiler de artmıştır ve daha önce birçok açıdan olanaksız görülen bölgesel bütünleşmeler gerçekleştirilmektedir. Sonraki paragraflarda BRICS (Çin’in Rusya ve Hindistan ile anlaşmazlıklarını bir yana bırakması) ve Afrika kıtasındaki bütünleşmelerde görüldüğü gibi bu yöndeki gelişmeler, gelişmiş ekonomilerin yönetim kabiliyetine olan gereksinimin hayatiyetini kaybettiğine ve GOÜ’ün kendi yollarına devam edebileceklerine örnek olarak gösterilebilir.

Küresel ekonominin yeni ağırlık merkezlerinin oluşumu ve gelişmekte olan ekonomilerin küresel ekonomide söz sahibi olabilmeye süreci ile ilgili olduğu düşünüldüğünden dünyanın 1950'lerden günümüze kadar kaydedilen ve günümüzden 2050'lere kadar öngörülen demografik yapısına göz atmak yararlı görülmektedir.

Şekil 2. 1950'lerden 2050'ye kadar olan dönemde GOÜ ve AGÜ ile gelişmiş ekonomilerin belirli aralıklardaki demografik yapıları.

Not: Birimler milyon kişidir. 2020 ve sonrasındaki görünüm BM tahminleridir.

Kaynak: United Nations, 2018'deki bilgilerden yararlanılarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletlerin verileri incelendiğinde Şekil 2'de de görüldüğü gibi günümüzde gelişmiş ekonomilerin dünyanın genel nüfusundaki oranı %17'lerde iken, GOÜ ile AGÜ için bu oran %83'lerdedir. GOÜ'nin giderek artan ekonomik güçleri ve AGÜ üzerindeki artan etkileri hesaba katıldığında demografik açıdan da önemli bir pazar ve pazarlık gücüne sahip oldukları göz önünde bulundurulabilir.

Batı'nın ekonomik gücünde belirgin bir azalmanın yanında dünya giderek daha da çok kutuplu olmaya devam etmektedir. Çin, Brezilya ve Hindistan gibi gelişmekte olan ekonomiler uluslararası kuruluşlarda daha fazla güç talep etmekte ve küresel ekonominin yeni ağırlık merkezleri olarak öne çıkmaktadırlar. Sorun şu ki, var olan kuruluşlar yeni gerçekliklere nasıl uyum sağlayacaklardır veya günümüzdeki değişimlere cevap verebilecek yeni yapıları ihtiyacımız var mıdır? Bu sorulara cevap verebilmek günümüzün belirleyici çözümleri olabilir (Stuenkel, 2013: 59). Türkiye ve Rusya'nın son dönemlerde özellikle enerji alanında olmak üzere çeşitli alanlarda omuz omuza attıkları adımlar bu iki ülkenin de küresel ekonomide belirleyici birer ağırlık merkezi oluşturduğu ve kendi çevrelerinde de kendi bireysel kutuplarını kurdukları varsayılabilir. Ayrıca Türkiye'nin son zamanlarda giderek Batıdan uzaklaşmakta olduğu, Çin'e ve BRICS'e daha çok yaklaşmaya çalıştığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

E7 ulusları, kendi egemenlik güçlerini zayıflatabilecek veya açıkça belirttikleri çıkarlarını gözetmeyen ve hedeflerine uymayan taahhütlerde bulunmaksızın var olan uluslararası yönetim kuruluşlarına aktif olarak katılmaktadırlar. Kendilerine daha fazla söz hakkı verilmesi için çağrıda bulunmaya devam etmektedirler ve manipüle edilmeye veya eşit olmayan koşullara karşı çok daha duyarlı hale gelmişlerdir. Bağlayıcı küresel anlaşmalara varılamadığı takdirde kendi iradelerini yansıtan tek-yanlı eylemlerde bulunmaktadırlar. Eğer bu uluslararası kuruluşlarda yapılması çok gerekli olan reformlar yapılmazsa ve işler onların istediği gibi gitmezse de kendi düzenlemelerini yapmakta tereddüt etmemektedirler. Bunun örneğini Dünya Bankasını baskı altına almak üzere BRICS Kalkınma Bankasını kurmuş olmalarıyla vermişlerdir (Kappel, 2015: 10). Rusya'nın Avrupa Birliği'nin karşı çıkmalarına rağmen Abhazya (Abkhazia) ve Güney Osetya'nın (South Ossetia) bağımsızlıklarını tanıması ve 2010 yılında Türkiye'nin NATO'ya danışmadan Brezilya ile iş birliği yaparak İran'ın nükleer tehdidinin kaldırılmasına bir çözüm bulmaya girişmesi ve gerekli düzenlemeleri etkin bir şekilde yapması da sözü edilen durumlara diğer örnekler olarak gösterilebilir (Krastev ve Leonard v.d., 2010: 8).

Daha geniş anlamda bakıldığında, Bretton Woods sisteminin dışında çok taraflı bir kalkınma bankasının kuruluşu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD önderliğinde kurulmuş olan yönetim yapısını sarsmayı amaçlayan Çin'in küresel gölge diplomasisi (China's shadow global diplomacy) olarak görülebilir. Batılı güçler tarafından bakıldığında, alternatif çok taraflı fon kaynakları oluşturulmasının, var olan kalkınma bankalarının işleyiş mekanizmalarını zayıflatması ve hatta tercih edilen kreditor konumlarını kaybetmelerine yol açabileceği bağlamında bir başka kaygıya neden olduğu belirtilebilir. Buna rağmen Batılı güçler bir yandan küresel yönetim vaazları verirken diğer yandan da oldukça dar görüşlü çıkarlarını tek-yanlı olarak sürdürmektedirler (Kappel, 2015: 9-10).

Uluslararası ekonomi iş birliğinin başlıca atılımlarından biri konumundaki Bretton Woods Konferansının 70. yıldönümü olan 2015 yılı, Fransa ve diğer ülkelerin, ABD dolarının küresel ekonomi sistemindeki rolünün azaltılmasına yönelik yinelenen çağruları ve BRICS Kalkınma Bankası ve Koşullu İhtiyat-Fonu Düzenlemesi'nin (Contingent Reserve Arrangement) kuruluşuna denk gelmiştir. Şimdiki buna benzer çağrılar dönemin Fransız Finans Bakanı Valerie Giscard d'Estaing tarafından ABD dolarının uluslararası para sistemindeki olağanüstü ayrıcalıklarının azaltılmasına yönelik talebinin neden olduğu 1960'ların tartışmalarını hatırlatmaktadır. Bu talep, ulusal bir paraya dayalı olan uluslararası bir para sisteminin istikrarlı olamayacağını savunan Belçikalı ekonomist Robert Triffin'in dikkat çekici analiziyle birleşmiştir (Ocampo, 2015: 271).

ABD doları, günümüzde küresel rezerv para olarak aslan payını almayı sürdürüyor olsa da 1990'ların başında %80 oranlarındaki uluslararası kullanımı kayda değer bir gerileme göstererek günümüzde %60'lara kadar gerilemiştir. Merkez bankaları artık döviz rezervlerini Avusturya doları ve Kanada doları gibi para birimleriyle çeşitlendirme yoluna gitmişler, ayrıca Meksika, Brezilya, Güney Kore ve Çin gibi önde gelen GOÜ'in para birimlerine yatırım yapmaya başlamışlardır. Örneğin Güney Afrika Merkez Bankası da döviz rezervlerini çeşitlendirmede uzun bir yol almıştır. 1990'larda döviz rezervlerinin neredeyse tamamı ABD dolarına tahsis edilmişken, 2000'lerin başından itibaren daha çeşitlendirilmiş bir oluşuma geçerek rezervine İngiliz Sterlini, Japon Yeni ve Euro'yu eklemiştir. Şimdilerde de henüz daha az ölçekte olsa da rezervine RMB ve Avustralya doları gibi para birimlerini de eklemiştir (Mminele, 2015: 235).

Bu ortamda, 14-15 Kasım 2008'de Washington'daki ilk zirvesini gerçekleştirmiş olan G20, uluslararası ekonomi ve finansal yönetime yönelik başat bir forum olarak ortaya çıkmıştır. Çin ve Hindistan gibi kilit roldeki yükselen ekonomilerin G20'de temsil edilmeleri ve küresel düzeydeki kararlara katkıda bulunmaları ile birlikte küresel yönetim daha geniş tabanlı ve daha meşru hale gelmiştir. Küresel GDP'nin %85'ini ve küresel ticaretin %75'ini temsil eden G20, küresel ekonomik krizler başta olmak üzere küresel sorunlarla baş edebilecek bir konumdaymış gibi görünmektedir. Bununla birlikte Subacchi ve Pickford'un gözlemlemiş olduğu gibi bazı etkenler G20'nin etkinliğinin azalmasına neden olmakta ve bir şekilde Bretton Woods kuruluşlarında reform yapılması için kayda değer bir ilerleme olmasını engellemektedir. Bu etkenlerin arasında G20 üyeleri arasında hem grubun hem de küresel ekonominin idaresini üstlenmiş olan uluslararası finansal kuruluşların rolü konusunda mevcut olan “*kökten farklı görüşler*”, “*bazı yapısal eksiklikler*”, “*uzlaşya olan gereksinim*”, “*üyelerinin görüşülen meseleleri gündemlerinden çıkarmadaki isteksizlikleri*” sayılabilir (Subacchi ve Pickford, 2015: 3-4).

Yine de dolar, uluslararası finansal piyasalardaki geniş kullanımına olan güvenin keyfini sürdürdüğü sürece uluslararası para birimi rolünü de sürdürmeye devam edecektir. Bununla birlikte, özellikle Çin'in RMB'nin genel bir ödeme aracı ve rezerv para olarak dünya çapında genel kabul görebilmesi için gösterdiği yoğun çaba ile ABD'de devam eden bütçe ve ödemeler dengesi açıkları nedeniyle bu güven azalma eğilimindedir. Çin'in BRICS Bankasının kuruluşuna ön ayak olması da bu yönde atılan bir adım olarak görülmektedir. ABD'nin bütçe açığındaki artış ne kadar yüksek olursa RMB'nin uluslararası kabulündeki artış da o kadar yüksek olabilir. Çin'in, oldukça uzun bir süredir cari hesap fazlası vermesi onun sahip olduğu bir avantaj olarak değerlendirilmektedir (Omar, 2015: 281-282).

3. ÖTEKİLERDEN EN BÜYÜK YEDİ EKONOMİNİN OLUŞTURDUĞU AĞIRLIK MERKEZLERİ VE BRICS

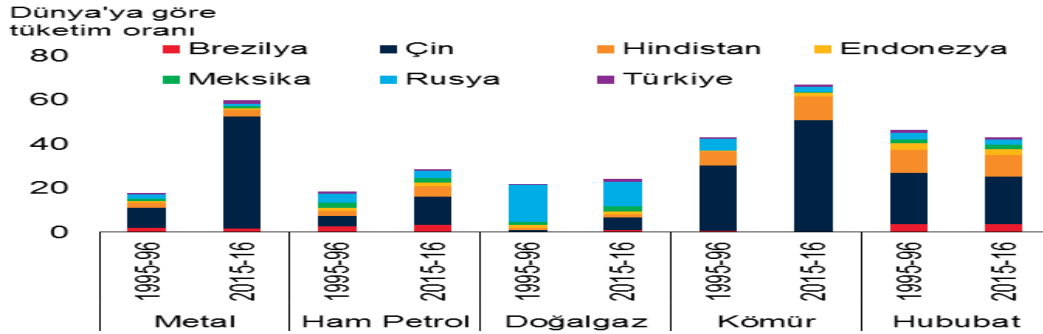
Bu çalışmada ötekiler olarak adlandırılan gelişmekte olan ekonomilerden en büyük ve yükselen yedisi (Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Meksika, Rusya ve Türkiye) ekonominin yeni ağırlık merkezlerini oluşturan ve oluşturma yolunda ilerleyen ulusları temsil etmektedir. Bu bölümde bölgesel ve küresel anlamda yeni ağırlık merkezlerini oluşturan E7 ulusları ve BRICS kısaca incelenmiştir. E7 ülkeleri arasında Çin ve Hindistan kaydetmiş oldukları hızlı büyüme ve küresel ekonomiden aldıkları pay ile sıyrılmaktadırlar.

Çin, Hindistan ve Rusya, kendi kalkınmaları söz konusu olduğunda genellikle Batılı liberal modeli izlememekte, bunun yerine devlet kapitalizmi olarak adlandırılan farklı bir model izlemektedirler. Devlet kapitalizmi terimi ekonominin idaresinde devlete öncülük rolünün verildiği bir sistemin tanımı olarak kullanılmaktadır (N.I.C., 2008: vii).

Hızlı büyümeyi birkaç on yıl boyunca sürdüren E7 ülkeleri en önemli mal üreticileri haline gelmiştir. E7'nin her biri çeşitli mallarda kilit üretici ve sağlayıcı konumundadırlar. IMF verilerine göre (IMF, 2018a: 219) 2017 yılında E7'nin küresel GDP-PPP'deki toplam payı yaklaşık %38 olmuştur. En gelişmiş yedi ülke olarak kabul edilen ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya ve Kanada'nın (G7) küresel GDP-PPP'deki toplam

payı olan yaklaşık %30,6 ile karşılaştırıldığında E7'nin küresel ekonominin işleyişi konusunda gerçekte ne kadar söz sahibi olması gerektiği anlaşılabilir. Egemen uluslararası finansal kuruluşların karar alma mekanizmalarında örneğin IMF'de E7'ye biçilmiş olan %17,24'lük oy oranı, G7'nin %41,62 olan oy oranıyla karşılaştırıldığında simgesel bir seviyede kalmaktadır. Aşağıdaki paragraflarda da görüldüğü gibi bu ve benzeri konularda hoşnutsuzlukları artan E7, siyasi konularda olduğu gibi ekonomik alanlarda da aşama aşama kendi yollarına gitmeyi seçmişlerdir.

Şekil 3. E7'nin 1995-96 yılları ile 2015-16 yıllarındaki küresel mal tüketimi oranı

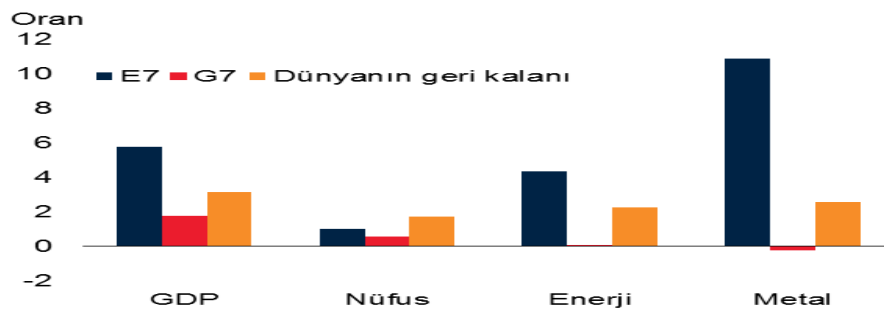
Not: Metal toplamı alüminyum, bakır, kurşun, nikel, kalay ve çinko'yu içermektedir. Hububat toplamı mısır, pirinç ve buğday'ı içermektedir.

Kaynak: World Bank, 2018:61.

Son 20 yılda E7 ülkelerinin kaydetmiş olduğu hızlı büyüme küresel mal talebini artırmıştır. Dünya nüfusunun %50'sini temsil eden E7 ülkeleri, küresel metal tüketiminde %60 ve küresel gıda ve enerji tüketiminde ise %40 paya sahiptir. Şekil 3'te ve Şekil 4'te görüldüğü gibi E7 ülkeleri 1995-96 ile 2015-16 arasındaki 20 yılda küresel ham petrol, doğalgaz, kömür, metal ve hububat tüketiminde en yüksek artışı kaydedenlerdi, bu evrede küresel enerji tüketimi de üçte iki oranında artış göstermiştir (World Bank, 2018: 61).

E7 ülkeleri hem tüketici hem de üretici konularıyla küresel mal piyasalarının önemli katılımcılarıdır. Kömür, her türlü metal, değerli metal ve birçok gıda türünün (pirinç, buğday, soya fasulyesi) küresel tüketiminde G7'den çok daha fazla payları vardır (World Bank, 2018: 63). Burada sözü edilen tüketimin, son tüketici ile yarı mamul olarak elde edilen ve tam mamule dönüştürülen süreçteki üretim ile onların ihracatına kadar geniş bir yelpazeyi kapsadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Şekil 3 ve Şekil 4 incelendiğinde E7 ülkelerinin küresel ekonomiden aldığı pay arttıkça çift yönlü bir etkileşimle küresel mal tüketimlerinin de giderek arttığı görülmektedir. 1995-96 yıllarındaki önemsiz seviyedeki ekonomik büyüklüklerine kıyasla 2015-16 yıllarına gelindiğinde metal, ham petrol ve kömür tüketimlerinde başta Çin olmak üzere kayda değer bir artış kaydettikleri görülmektedir. E7'nin 1995-96 yıllarında %17,9 oranında olan küresel metal tüketiminin 2015-16'lara gelindiğinde 10 yıl gibi kısa bir sürede %60'lara, kömür tüketiminin ise 2015-16 yıllarına gelindiğinde %43'lerden %67'lere yükselmiş olması küresel üretime ve küresel ekonomiye yaptıkları doğrudan katkıyı gözler önüne serebilecek veriler olarak değerlendirilebilir. Metal tüketimindeki artış oranına yalnızca Çin (%41 artışla), Hindistan (%0,8 artışla) ve Türkiye (%0,9 artışla) katkıda bulunmuştur. Aynı süre içerisinde Türkiye'nin küresel metal tüketiminden aldığı payın %0,8'den %1,7'ye artarak yaklaşık iki kat ve doğalgaz tüketim oranının da dört kat artış göstermiş olması kayda değerdir.

Şekil 4. GDP büyüme hızı, nüfus, enerji ve metal tüketimi artışı oranları, 1996-2016

Not: Metal toplamı alüminyum, bakır, kurşun, nikel, kalay ve çinko'yu içermektedir. Enerji toplamı kömür, ham petrol, doğalgaz, nükleer ve yenilenebilir olanları içermektedir.

Kaynak: World Bank, 2018:61.

3.1. Çin

Çin, E7 ulusları arasında benzersiz derecede önemli bir rol oynamaktadır. Diğer E7 ülkelerinin daha çok bölgesel seviyede gösterdikleri büyüme yayılımına göre Çin'in büyüme yayılımı küresel seviyede seyretmektedir (World Bank, 2016a: 103). Çin, dünyanın en büyük kömür, bazı metaller (alüminyum, kalay, rafine bakır, kurşun ve altın), pirinç ve gübre üreticisi konumundadır. 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %8 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63).

Çin politika bankaları, GOÜ'deki enerji projelerine finansman sağlayarak küresel liderler olarak ortaya çıkmıştır. Çin bankalarının ve fonlarının, küresel kalkınma finansmanının kullanılabilirliğini iki katına çıkardığı ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren önde gelen çok taraflı kalkınma bankalarından daha fazla varlığa sahip olduğu tahmin edilmektedir. Çin, Afrika'da başlıca iki taraflı altyapı finansmanı kaynağı olmuştur. 2007-2014 yılları arasında Çin bankaları, enerji finansmanına 117,5 milyar dolar ekleyerek, dünya genelindeki mevcut enerji finansmanının iki katına çıkmasına neden olmuştur. Çin'den kredi alan AGÜ'in çeşitliliği, doğrudan yatırım alanlarından önemli ölçüde fazladır.

2007-2009 küresel krizinin hemen öncesinde %14 büyüme oranını yakalayan Çin, krize rağmen %9'un üzerinde büyümeye devam etmiştir. Fakat 2011 yılından itibaren sürekli azalan bir büyüme oranıyla karşılaşmıştır. Böylelikle Çin, yeni ekonomik kalkınma planları oluşturmaya girişmiş ve 65 ülkeyi, küresel GDP'nin %40'ını ve 4,4 milyar insanı kapsamına alan Modern İpek Yolu projesini başlatmıştır. Bir diğer ismiyle Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road) projesi böyle bir süreçte ortaya konulmuştur (Balci, 2018 :2,4). Asya'daki elektrik sektörü de dahil olmak üzere büyük miktarda altyapı yatırımlarını gerektiren bu projeye birlikte, Çin'in kredi verme kapasitesini artıracağına yönelik beklentileri yükseltmektedir (UNCTAD, 2017: 126-127).

3.2. Hindistan

Hindistan dünyanın en büyük pamuk ve ikinci büyük gübre üreticisidir 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %7,3 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63).

Yüz ölçümünün ve nüfusunun büyüklüğüyle Asya'nın ekonomik ve siyasi yaşamında önemli bir yere sahip olan, nükleer gücünün olmasıyla ve hızlı ekonomik gelişimiyle son dönemde uluslararası ekonomide öne çıkmış olan Hindistan, kendi bölgesindeki ağırlığı giderek artan bir ülkedir. Hindistan, hem Amerikan egemenliğine hem de Amerikan egemenliğinin Orta Asya'daki varlığına meydan okuyan Çin ve Rusya'nın önem verdiği kilit konumda olan bir ülkedir (Purtaş, 2011: 41).

3.3. Brezilya ve Meksika

Brezilya ve Meksika bölgesel GDP payında yakaladıkları %60 oranla Latin Amerika ve Karayipler'deki en büyük ekonomilerdir. İstatistikler, özellikle Brezilya'nın yakalamış olduğu büyümenin kendi komşuları olan GOÜ'e önemli bir etkide bulunduğunu kaydetmiştir. Brezilya, dünyanın en büyük kahve ve şeker üreticisi, ikinci büyük soya fasulyesi üreticisi ve üçüncü büyük boksit üreticisidir. Meksika dünyanın en büyük gümüş üreticisidir. Brezilya'nın 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %1,6 olarak kaydedilmiştir. Meksika'nın 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %3,1 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2016b: 112).

3.4. Rusya

Rusya'nın Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki toplam GDP'den aldığı pay %46 oranındadır. Ticaret, yatırım ve göç alanlarında köklü bağlantılar kurma yoluyla Orta Asya ve Doğu Avrupa yönüne doğru önemli seviyede büyüme yayılımı göstermiştir. Rusya, dünyanın ikinci büyük alüminyum ve doğal gaz üreticisi ve üçüncü büyük petrol üreticisidir. 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %2,3 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63).

3.5. Türkiye

Türkiye, 2016'da %3,2 oranında bir büyüme kaydetmişken ve aynı yıl gerçekleştirilen başarısız darbe girişiminin ardından hızla toparlanarak ve vergi indirimleri, kamu transfer harcamaları ve küçük ve orta ölçekli işletmeler için kredi destek önlemleri gibi destekleyici politika önlemlerinden yararlanarak 2017'de %7,4 oranında hızlı bir büyüme yakalamıştır. 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %6,8 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63). AB, Rusya, Orta Asya ve Ortadoğu arasındaki jeostratejik konumu ve zengin doğal kaynakları Türkiye'nin dünyadaki önemine temel dayanak oluşturmaktadır. Dahası, doğudan batıya doğru Orta Asya, Orta Doğu ve Kafkaslardan Avrupa'ya akan enerji (doğalgaz ve petrol) transit rotalarının üzerinde de yer alan Türkiye, kendi bölgesindeki egemenliğini giderek daha çok sağlamlaştırmaktadır (DCDC, 2010: 56).

3.6. Endonezya

Endonezya dünyanın en büyük palmiye yağı üreticisi, ikinci büyük kalay ve kauçuk üreticisi konumundadır. Zengin doğal kaynakları, dünyanın en kalabalık dördüncü nüfusu ve yakalamış olduğu hızlı büyüme oranıyla Endonezya, yakın gelecekte küresel ekonominin önemli bir aktörü olabileceğini göstermektedir. 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %5,5 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63; N.I.C., 2008: 36).

3.7. BRICS

BM Genel Kurulu'nun 2006 yılında gerçekleştirilen oturumları sırasında gerçekleştirdikleri çok taraflı görüşmelerin ardından Brezilya, Çin, Hindistan ve Rusya BRIC grubunu kurmuşlardır. 2011 yılında Güney Afrika'nın da katılımıyla BRICS adını alan gruptaki ülkelerin ortak özellikleri arasında en önde gelenler şöyle sıralanabilir: Egemen ekonomik düzenden hoşnut değillerdir. Hepsi de gelişmekte olan ülkeler arasındadır. Küresel ekonominin istikrara kavuşturulması için yeni bir sistemin gereğini vurgulamaktadırlar.

BRICS ulusları, Uluslararası finansal kuruluşlarca günümüze kadar yürürlüğe konulmuş olan reformların umut bırakmayacak bir şekilde oldukça düşük seviyelerde seyrettiğini ve Batılı ülkelerin keyifini sürdüğü gücün korunmasının gözetilmesinin sürdürülerek dar kapsamlı oy oranları düzenlemeleriyle yetinildiğini gözlemlemişlerdir. Ayrıca BW kurumlarınca ABD'ye tanınmış olan veto gücünün sonlandırılmasına yönelik bir niyetin olmadığı çıkarımına da varmışlardır (Babb ve Kentikelenis, 2018: 22).

BW kuruluşlarının reformlardan geçirilmesine yönelik yoğun gayretleri sonuç vermemiş olan ve gereksinim duydukları engin kalkınma finansmanlarını söz konusu kuruluşlardan karşılayamamış olan BRICS ülkeleri, ödemeler dengesi ve kalkınma yardımı bağlamında kendilerinin öncülüğünde paralel uluslararası finansal kuruluşlarını kurmaya girişmişlerdir. İlk olarak Yeni Kalkınma Bankası'nı (New Development Bank - NDB) kurmuşlardır. NDB'nin iki yönü vardır. Bir yönü kalkınma finansmanı (Dünya Bankasıyla benzeş) ve diğer yönü de ödemeler dengesi için Koşullu İhtiyat Fonu Düzenlemesidir (IMF eylemleriyle benzeş) (Juutinen veKäkönen, 2016: 10). Birçok gözlemciye göre bu nitelikler bankanın, 'uluslararası finansal ve kalkınma mimarisinde, gelişmekte olan ve yükselen ekonomilerin çıkarına' olabilecek reformların yürürlüğe konulabilmesi yolunda bir vasıta özelliği taşıyabileceğine yönelik düşüncelerin dile getirilmesinde etkili olmuştur. Çin'in önderlik ettiği ve BRICS uluslarınca meydana getirilen bir diğer önemli kuruluş da Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (Asian Infrastructure Investment Bank - AIIB) adını taşımaktadır. AIIB, 2015 itibarıyla Asya'da gerçekleştirilecek olan altyapı projelerine 100 milyar ABD doları değerindeki bir ana sermayeyle fon oluşturmuştur. Öte yandan ekonomik gücün küresel ağırlığı bağlamında süre giden değişimin bir işareti olarak da BW kuruluşlarının Washington merkezli olmasına karşılık her iki BRICS kuruluşunun merkezi Çin'dedir (Juutinen veKäkönen, 2016: 10; Babb ve Kentikelenis, 2018: 22)

BRICS uluslarının, ortaya koydukları yeni ekonomik sisteme yönelik görüşlerindeki birliği koruyabilmeleriyle, küresel ekonominin yeni güç oluşumunda da o oranda konumlarını koruyabilecekleri görülmektedir.

BULGULAR VE SONUÇ

E7 ülkeleri, kendi bölgelerinde belirgin ekonomik ağırlık merkezleri oluşturmaya ve sağlamlaştırmaya devam etmektedirler. Çin ise küresel ağırlık merkezi olma özelliğini BRICS'i kurarak daha da güçlendirmiştir. Ekonominin bir diğer ağırlık merkezini oluşturan Avrupa Birliği her ne kadar küresel ekonomik krizlerin neden olduğu bazı zorluklarla karşı karşıya kalmış ve onların etkisinden kurtulma çabasında olsa da önemli bir kutup olma özelliğini korumaktadır. ABD, belirgin güç kayıplarına rağmen küresel ekonominin önemli bir kutbu ve ağırlık merkezi olmayı sürdürmektedir. İnsanlığın ve dünyanın değiştiği açıktır ve uluslararası toplumun refahının gözetilmesiyle ulusal toplumların da refahına olumlu etkide bulunulabileceğinin göz önünde bulundurulması zamanı gelmiştir.

Umut verici bir sonuçla bitirmek uygun görünmektedir. E7, G7, BRICS ve Avrupa Birliği güç birliği göstererek ve çıkarlarının kendi ulusları dışındaki uluslara engel oluşturmasının önüne geçebilirlerse küresel sistemin yeniden meydana getirilmesinde görüş birliğinde olabileceklerdir. Böylelikle dünya tarihinde ilk defa gerçek anlamda küresel toplumun refahının gözetildiği bir düzen oluşturulabilecektir. Eski çok kutuplu sistemlerle karşılaştırıldığında bu tür çok kutuplu bir sistemin küresel doğası büyük güçlerin daha güçsüz olanlara karşı

Geçmiş çok kutuplu sistemlerle karşılaştırıldığında, bu tür çok kutuplu bir sistemin küresel doğasıyla, tüm uluslar birbirlerinin bireysel çıkarlarını pek etkilemeden hareket edebilmeleri için daha fazla alana sahip olabileceklerdir ve böylece birbirlerini dışlayan etki alanlarını oymaları da daha kolay olacaktır. Bölgesel çıkarların çarpışması, eski tarz çok kutuplulukta olduğundan daha az sık ve yoğun bir problem olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, G. E. (2013), 'Euro Uygulaması Neden Krizde?', *Büyüteç, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, Ocak/Şubat 2013, sf. 53-62.
- Babb, S. & Kentikelenis, A. E. (2018). 'International Financial Institutions as Agents of Neoliberalism'. *The SAGE Handbook of Neoliberalism*, edited by D. Cahill, M. Cooper, M. Konings, & D. Primrose, Thousand Oaks: SAGE Publications, p.16-27.
- Balcı, Z. (2018) 'Çin'in Yeni 'İpek Yolu' Projesi', *İNSAMER, Araştırma* 52, Ocak 2018, sf. 1-9.
- Contipelli, E.P. & Picciau, S. (2015). 'BRICS Members' Interests and Priorities for Cooperation', *International Organizations Research Journal*, 10/2, p. 120-128
- Cox, R. W. (1981). 'Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory', *Millennium - Journal of International Studies*, 10 (2), p. 126–155.
- Cukierman, A. (2015). 'Will the Global Financial Crisis Have a Lasting Impact on the Position of Major Currencies vis-à-vis the Renminbi?' *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan (Reinventing Bretton Woods Committee: New York, 2015), p. 93-98
- DCDC. (2010). *Global Strategic Trends out to 2040- Fourth Edition*, January, (Development, Concepts and Doctrine Centre: Wiltshire, U.K.)
- Hobsbawm, E. (2003). *İmparatorluk Çağı: 1875-1914*, (Dost Kitapevi Yayınları: Ankara, 2003)
- IMF. (2017). *World Economic Outlook, April 2017: Gaining Momentum?* (International Monetary Fund Publications: Washington DC)
- IMF. (2018). *World Economic Outlook, April 2018: Cyclical Upswing, Structural Change*, (International Monetary Fund Publications: Washington DC)
- Juutinen, M. Käkönen, J. (2016). *Battle for Globalizations? BRICS and US Mega-Regional Trade Agreements in a changing world order*, (Observer Research Foundation: New Delhi).
- Kappel, R. (2015). 'Global Power Shifts and Challenges for the Global Order', *Paper from the 1st Lisbon Conference on Development. IMVF Policy Paper 2/2015, June 2015*
- Krastev, I. & Leonard M. with Bechev, D., Kobzova, J. & Wilson, A. (2010). *The Spectre of a Multipolar Europe*, (European Council on Foreign Relations: London, 2010)
- Lind, M. (2008). 'A Concert-Balance Strategy for a Multipolar World', *Parameters, Autumn 2008*, p. 48-60

- Liqun, J. (2015). 'Bretton Woods: The System and the Institutions', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan (Reinventing Bretton Woods Committee: New York, 2015), p. 211-216.
- Mckinnon, R. I. (2015). 'Bretton Woods Reconsidered: The Dollar Standard and the Role of China', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan (Reinventing Bretton Woods Committee: New York, 2015), p. 217-229.
- Mminele, D. (2015). 'Perspectives on the Global Financial Architecture and the Future of the International Monetary System', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York), p. 231-237.
- Moghalu, K.C. (2015). 'Bretton Woods, the West and the Rest', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York), p. 238-246.
- N.I.C. (2008). *Global Trends 2025: A Transformed World*, (National Intelligence Council of the USA: Washington DC, November 2008)
- Ocampo, J. A. (2015). 'The Future of Global Currencies', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York), p.271-275
- Omar, M.A. (2015). 'Reform of the International Financial Architecture: A Discussion of the Bretton Woods System as well as the Prevailing International Financial Architecture in the Light of Islamic Finance', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York), p. 277-283
- Purtaş, F. (2011). *Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi: Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile İlişkileri*, İnceleme-Araştırma dizisi; Yayın no: 6, Editör: Murat Yılmaz – (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi: Ankara, Eylül 2011).
- Stuenkel, O. (2013). 'Will Brics change the course of history?', *BRICS in Africa anti-imperialist, sub-imperialist or in between? A reader for the Durban Summit*, edited by Patrick Bond with ground work and the South Durban Community Environmental Alliance and in Conjunction with Pambazuka News, p. 59-60
- Subacchi, P. & Pickford, S. (2015). *International Economic Governance: Last Chance for the G20*, (International Economics Department, Chatham House Briefing, London: 2015)
- UNCTAD. (2017). *The Least Developed Countries Report 2017, Transformational energy access* (United Nations Publication: New York and Geneva)
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2018). *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision*, Online Edition.
- Varlık, A.B. (2009). *Küreselleşme ve Küreselleşmenin Orta Doğu'ya Etkileri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara
- World Bank. (2016a). *Global Economic Prospects: Divergences and Risks. June*, (World Bank Group: Washington DC)
- World Bank. (2016b). *Global Economic Prospects: Spillovers amid Weak Growth. January*, (World Bank Group: Washington DC)
- World Bank. (2018). *Global Economic Prospects: The Turning of the Tide? June*, (World Bank Group: Washington DC)